

Đề bài

Phân tích truyện ngắn

Chiếc thuyền ngoài xa

ngoài xa

của Nguyễn Minh Châu.

Bài làm

Nguyễn Minh Châu là nhà văn xuất sắc của nền văn học Việt Nam, những tác phẩm nổi tiếng của ông như *Dấu chân người lính*, *Người đàn bà trên chuyến tàu tốc hành*, *Cỏ lau*, *Phiên chợ Giát*... Có một nhà nghiên cứu từng nhận xét về phong cách sáng tác của Nguyễn Minh Châu như sau: *Trong sáng tác của Nguyễn Minh Châu, dù có là tiểu thuyết hay truyện ngắn, cốt truyện thường không đóng một vai trò nào đáng kể. Nhà văn tập trung chú ý vào thân phận con người, tính cách nhân vật và đã huy động vào đây tâm hồn đa cảm dồi dào ấn tượng tươi mới và xúc động về cuộc sống, bút pháp chân thực và một giọng văn trữ tình trầm lắng âm áp.* Truyện ngắn *Chiếc thuyền ngoài xa* cũng không nằm ngoài quy luật sáng tác đó.

Để có thể xuất bản một bộ lịch nghệ thuật về thuyền và biển thật ưng ý, nghệ sỹ nhiếp ảnh Phùng được cử đi thực tế chụp bổ sung một bức ảnh với cảnh biển buổi sáng có sương mù. Nhân chuyến đi thăm một người bạn chiến đấu năm xưa giờ đang là chánh án tòa án huyện, Phùng đi tới một vùng biển từng là chiến trường cũ của anh thời kháng chiến chống đế quốc Mỹ. Phùng đã phục kích mấy buổi sáng mà chưa chụp được bức ảnh nào. Sau một tuần suy nghĩ, tìm kiếm cuối cùng anh đã chụp được một bức ảnh ưng ý mà anh cho rằng suốt cả đời cầm máy của anh chưa từng thấy một cảnh nào đất trời cho như vậy. *Trong làn sương mù trắng như sữa có pha đôi chút màu hồng do ánh mặt trời chiếu vào. Vài bóng người lớn trẻ con ngồi im phăng phắc như tượng trên chiếc mũi khum khum, đang hướng vào bờ. Tất cả khung cảnh ấy được nhìn qua những mắt lưới và tấm lưới nằm giữa hai chiếc gọng vó hiện ra dưới một hình thù y như cánh của một con dơi*... Sau khi hoàn thành những bức ảnh Phùng tỏ ra hài lòng chắc chắn trong ngày hôm nay hoặc ngày mai có thể trở về. Thế nhưng điều bất ngờ đã xảy ra khi anh chứng kiến cảnh một người đàn ông dùng thắt lưng đánh vợ của mình. Cặp vợ chồng này mới đây thôi chính là những người mẫu bắt đấm đĩ, là người mẫu vô tình cho những tấm hình anh vừa chụp. Bất bình cho người phụ nữ, Phùng định nhảy vào can thiệp, ngay lúc đó một thằng bé cũng lao tới. Thằng bé này ở trên rừng xuống vừa nằm ngủ với anh từ lúc nửa đêm. Thằng bé ấy đã nhảy xô vào người để cứu mẹ mình khỏi trận đòn roi. Người đàn ông bỏ đi, người đàn bà sau một phút lưỡng lự cũng đi theo người đàn ông kia. Ba hôm sau Phùng lại chứng kiến cảnh người đàn ông đánh vợ, anh không thể chịu đựng được nữa bèn xông ra buộc người đàn ông phải chấm dứt hành động độc ác của mình. Lão đàn ông đánh trả, Phùng bị thương anh được đưa về trạm y tế của tòa án huyện. Ở đây anh đã nghe câu chuyện của người đàn bà làng chài với bao sự cảm thông và ngỡ ngàng, ngạc nhiên.

Phùng với mong muốn ghi lại những vẻ đẹp đời thường cho bộ lịch ảnh quê hương đất nước, phản ánh cuộc sống lao động khỏe khoắn tươi rói của những con người xây dựng đất nước, đi tìm vẻ đẹp bí ẩn của màn sương buổi sáng bổ sung cho tấm lịch hoàn chỉnh. Thế nhưng, những gì anh chứng kiến đã khiến anh và người bạn nhận ra một sự thật gắn với cuộc sống của những người dân chài lam lũ: *Cuộc sống cứ lênh đênh khắp cả một vùng phá mênh mông. Cưới xin, sinh con đẻ cái, hoặc lúc nhắm mắt cũng chỉ trên một chiếc thuyền. Xóm giềng không có. Quê hương bản quán cả chục cây số trời nước chứ không có kết vào một khoảnh đất nào.* Từ cuộc sống ấy, những bi kịch tiềm ẩn khiến có thể phải ngỡ ngàng. Một câu chuyện đơn giản nhưng đã chứa đựng những phát hiện mới mẻ hàm chứa quan niệm văn chương hướng về con người của Nguyễn Minh Châu.

Người nghệ sĩ nhiếp ảnh đi tìm những vẻ đẹp đích thực của cuộc sống, ngỡ như anh đã phát hiện ra một khung cảnh thật đáng yêu, đáng ca tụng, hướng người xem về cái đẹp có thể làm quên đi những phiền não cuộc sống. Trong khung cảnh đó những người dân vùng biển ấy hiện lên thật đáng yêu, đáng ca ngợi: cuộc sống lao động đầm ấm khỏe khoắn, những con người gặp gỡ thật đáng yêu... Tất cả những ấn tượng sẽ không bị phá vỡ nếu như không có sự xuất hiện của chiếc – thuyền – ngoài – xa. Người đàn ông xuất hiện cùng với người đàn bà trong khung cảnh nên thơ đã nhanh chóng phá vỡ đi cảm giác thăng hoa nghệ thuật bằng trận đòn dây lưng quật thẳng tay vào người vợ không thương xót. Điều bất công diễn ra nhưic nhối trước mắt người lính từng chiến đấu cho sự nghiệp giải phóng đất nước, từng chiến đấu để cho con người có cuộc sống tươi đẹp hơn, chính vì lý do đó mà khiến cho Phùng hết sức giận dữ. Bản thân anh nghĩ về người đàn ông kia như gã đàn ông *độc ác và tàn nhẫn nhất thế gian*, còn người phụ nữ xấu xí mặt rỗ kia đích thị là nạn nhân đáng thương nhất của nạn bạo hành trong gia đình. Hành động tấn công gã đàn ông khiến cho anh ngộ nhận mình là anh hùng, là một Lục Vân Tiên của thời hiện đại với triết lý *Giữa đường dẫu thấy bất bình mà tha* vì thế anh đã: *Tôi nện hấn bằng tay không, nhưng cú nào ra cú ấy, không phải bằng bàn tay một anh thợ chụp ảnh mà bằng bàn tay rắn sắt của một người lính giải phóng đã từng mười năm cầm súng. Tôi đã chiến đấu trong mấy ngày cuối cùng chiến tranh trên mảnh đất này. Bất luận trong hoàn cảnh nào tôi cũng không cho phép hấn đánh một người đàn bà, cho dù đó là vợ và tự nguyện rúc vào trong xô bãi xe tăng kín đáo cho hấn đánh.* Phùng tưởng như người đàn bà kia phải biết ơn anh lắm vì đã giúp mình thoát khỏi những trận đòn roi và đưa chị tới với ánh sáng công lý đó là nhờ sự can thiệp của tòa án. Cùng với Đẩu, người bạn chiến đấu nay là chánh án tòa án huyện muốn giúp chị bỏ người đàn ông độc ác kia đi. Thế nhưng phản ứng của người đàn bà trước ông chánh án đã khiến anh choáng

váng: *Quý tòa bắt tội con cũng được, phạt tù con cũng được, đừng bắt con bỏ nó...* Người đàn ông ấy đã hành hạ, đánh đập chị ta dã man như thế nhưng khi vị quan tòa muốn giải thoát cho chị khỏi người đàn ông độc ác kia thì chị ta lại chấp tay cầu xin vị quan đừng bắt mình bỏ chồng. Quá bất bình cho hành động đó của người đàn bà, Phùng đã xuất hiện như một người làm chứng. Lý giải cho việc vì sao mình không thể bỏ người đàn ông luôn đánh đập hành hạ mình là: *các chú đâu có phải là người làm ăn... cho nên các chú đâu có hiểu được cái việc của các người làm ăn lam lũ, khó nhọc.* Hóa ra, người cần được thông cảm lại là những quan tòa cách mạng có lòng tốt kia. Chị đã kể lại cho nhân vật tôi và ông quan tòa nghe về cuộc đời của mình. Vẫn là một người phụ nữ kém nhan sắc, không ai lấy, chị lại có mang với một anh con trai một nhà hàng chài... Người đàn bà kia cho biết *Lão chồng tôi khi ấy là một anh con trai cục tính nhưng hiền lành lắm, không bao giờ đánh đập tôi.* Chị ta lý giải cho hành động vũ phu của người chồng là do mình để nhiều, là do không có thuyền rộng. Bằng mọi cách chị nhận trách nhiệm thuộc về mình, chứ không hề một tiếng trách móc người chồng ấy. Vì thế mà người đàn bà khốn khổ ấy đã không chối bỏ người đàn ông đích thực của mình, dù trong lòng đau đớn khi hàng ngày phải chịu những trận đòn, phải chứng kiến cảnh hai cha con đối xử với nhau như kẻ thù, phải chấp nhận cuộc sống đương đầu nơi gió bão. Có người đã nhận định: *Chiếc thuyền ngoài xa là hình tượng có ý nghĩa biểu tượng, như vẻ đẹp của một bức tranh toàn bích, nhưng đằng sau hình ảnh thiên nhiên tươi đẹp là cuộc sống đầy khắc nghiệt, dữ dội và những số phận con người vất vả trong cuộc mưu sinh.* Hóa ra hành trình tìm kiếm hạnh phúc không hề đơn giản: người đàn ông kia dù cục súc nhưng trên chiếc thuyền phải có lúc có đàn ông, hạnh phúc đơn giản khi cả nhà quây quần trong bữa ăn trên chiếc thuyền khiến người đàn bà nhẫn nhục chịu đựng tất cả. Hình ảnh của gia đình kỳ lạ kia vẫn tiềm ẩn những nguy cơ: đứa con yêu mẹ sẵn sàng đánh nhau với bố, thủ dao găm tìm dịp trả thù, những trận đòn tàn khốc có thể làm cho người đàn bà kia gục ngã bất cứ lúc nào... Thế nhưng trong cuộc sống nghèo khổ, chật vật và ngày ngày phải nuôi đủ cho mười miệng ăn trên chiếc thuyền ọp ẹp, người đàn bà ấy là hiện thân của một sự hy sinh vô bờ bến. Tình yêu chồng con được nhìn nhận từ cuộc đời trăm đắng ngàn cay có vẻ đẹp riêng khiến cho *một cái gì mới vừa vỡ ra trong đầu vị Bao Công của cái phố huyện vùng biển.* Sự vỡ lẽ ấy chính là sự phá vỡ những quan niệm giản đơn về tình yêu, hạnh phúc, về lòng nhân ái, sự khoan dung... mang giá trị nhân bản sâu sắc. Tình yêu, hạnh phúc không phải là chỉ biết nhận mà còn là sự hy sinh, người đàn bà ấy đã chấp nhận đau đớn để duy trì cái gia đình với mười miệng ăn. Để cho những đứa con có đủ cả bố lẫn mẹ dù sao đó cũng là một gia đình trọn vẹn. Những kết hợp ấy trong tác phẩm của Nguyễn Minh Châu đem đến cái nhìn đa diện về số phận con người.

Không như các nhà văn khác, khi đề cập đến số phận con người thì bao giờ cũng đề cao vào khả năng con người vượt qua nghịch cảnh và những tác động của môi trường, của xã hội mới sẽ giúp con người tìm thấy hạnh phúc. Khi diễn tả sự vận động của tính cách con người, các nhà văn cũng thường nói về sự vận động theo chiều hướng tích cực, từng bước vượt lên hoàn cảnh, rồi sinh tâm hồn. Cách minh họa tư tưởng ấy không tránh khỏi có phần giản đơn và phiến diện, Nguyễn Minh Châu đã không đi theo con đường mòn đó. Trong *Chiếc thuyền ngoài xa*, nhà văn đã nói về những nghịch lý tồn tại như một sự thật hiển nhiên trong đời sống con người. Bằng thái độ cảm thông và sự hiểu biết sâu sắc về con người, ông đã cung cấp cho ta cái nhìn toàn diện về cái đẹp cuộc sống, hiểu cả bề mặt lẫn chiều sâu. Bức thông điệp trong tác phẩm về mối quan hệ giữa nghệ thuật và cuộc sống là nhận thức thâm thúy: *cuộc đời vốn dĩ là nơi sản sinh ra cái đẹp của nghệ thuật nhưng không phải bao giờ cuộc đời cũng là nghệ thuật, và rằng con người ta cần có một khoảng cách để chiêm ngưỡng vẻ đẹp của nghệ thuật nhưng nếu muốn khám phá những bí ẩn bên trong thân phận con người và cuộc đời thì phải tiếp cận với cuộc đời, đi vào bên trong cuộc đời và sống cùng cuộc đời* (Lê Ngọc Chương – *Chiếc thuyền ngoài xa*, một ẩn dụ nghệ thuật của Nguyễn Minh Châu). Quả đúng như thế, cuộc sống luôn chứa đựng bao điều bí ẩn, đằng sau bức tranh về cuộc sống ấy có vô vàn những điều cần chúng ta khám phá. Phải đi sâu vào cuộc sống, tìm tòi, tiếp cận với nó ta mới nhận ra giá trị thực của cuộc đời.

Bức tranh mà người phóng viên ảnh đưa đến không chỉ là bức tranh về buổi bình minh trên biển với *vài ba chiếc mũi thuyền và một cảnh đan chéo của những tấm lưới động đầy những giọt nước, mỗi mắt lưới sẽ là một nốt nhạc trong bản hòa tấu ánh sáng và bóng tối, tượng trưng cho khung cảnh bình minh là một khoảng rục rờ đến chói mắt, trong khoảng sáng đó sẽ hiện lên trong tầm nhìn thật xa những đường nét của thân hình một người đàn bà đang cúi khom khom, sải cánh tay thật dài về phía trước kéo tấm lưới lên khỏi mặt nước và phía sau lưng người đàn bà, hình một ngư phủ và một đứa trẻ đứng thẳng đứng trên mặt thuyền, dùng lực toàn thân làm đòn bẩy nâng bổng hai chiếc gọng lưới chĩa thẳng lên trời mà còn là bức tranh về cuộc sống của những người dân làng chài, bức tranh đó không có nhiều gam màu hạnh phúc thế nhưng lại chứa đựng nhiều giá trị nhân văn, làm chúng ta phải trầm trồ. Kết thúc tác phẩm, người nghệ sĩ đã hoàn thành kiệt tác của mình đem đến cho công chúng những cảm nhận về vẻ đẹp tuyệt mỹ của tạo hóa, thế nhưng mấy ai biết được sự thật nằm sau vẻ đẹp tuyệt vời kia? Phần kết của tác phẩm để lại nhiều suy ngẫm: *Quái lạ, tuy là ảnh đen trắng nhưng mỗi lần ngắm kỹ, tôi vẫn thấy hiện lên cái màu hồng hồng của ánh sương mai lúc bấy giờ tôi nhìn thấy từ bãi xe tăng hồng, và nếu nhìn lâu**

hơn, bao giờ tôi cũng thấy người đàn bà ấy đang bước ra khỏi tấm ảnh, đó là một người đàn bà vùng biển cao lớn với những đường nét thô kệch tấm lưng áo bạc phéch có miếng vá, nửa thân dưới ướt sũng khuôn mặt rỗ đã nhợt trắng vì kéo lưới suốt đêm. Mụ bước những bước chậm rãi, bàn chân dậm trên mặt đất chắc chắn, hòa lẫn trong đám đông.

Vâng! Cuộc sống là như thế, nó vốn là một bức tranh với đầy đủ cung bậc, đầy đủ màu sắc, luôn tươi đẹp. Thế nhưng nếu chúng ta cứ nhìn nó với cái nhìn một chiều thì không thể nào phát hiện ra những uẩn khúc, những số phận của những con người. Trách nhiệm của người nghệ sỹ không chỉ là ghi lại những khoảnh khắc đẹp của cuộc sống mà còn phải nhận ra sự thật ẩn khuất sau màn sương huyền ảo kia, phải tiếp cận sự thật để nhận ra ý nghĩa đích thực của cuộc sống và con người.